

node zijn voorstel over te nemen, zou hij zich inderdaad afscheiden van de CAG en overgaan tot de Hervormde Kerk.²²

De positie van de afgescheiden hoogleraar A. Brummelkamp is inzake deze kwestie zeer opmerkelijk te noemen. Feitelijk stond hij geheel achter het standpunt van zijn zoon en van ds. Van Dijk, al nam hij in die zin een 'kerkelijk standpunt' in dat hij niet zozeer kerkgenootschappelijke vereniging voorstond als wel 'geestelijke eenheid' met behoud van kerkelijke verschillen.²³ Toch zou hij uiteindelijk inzake de kwestie Van Dijk, die de Afscheiding van de 'historische Hervormde Kerk' slechts in zoverre huldigde als het dienstbaar kon zijn aan de inwendige zending onder de Hervormden, in de commissie plaatsnemen die vanwege het kerkelijk standpunt van Van Dijk besloot tot zijn afzetting. De controverse rondom het (on)kerkelijk standpunt van Jan van Dijk kreeg veel publiciteit in *De Wekstem*, *De Bazuin*, het *Kerkelijk Weekblad*, *De Heraut* en was de aanleiding voor diverse brochures. *De Bazuin* – het weekblad van de CAG – nam de berichten uit genoemde bladen steeds over en besprak deze, waardoor een breed geïnformeerde discussie en uitwisseling ontstond tussen de diverse kerkelijke richtingen over de identiteit en het bestaansrecht van de afgescheiden kerk. Door zijn publieke stellingname over de verhouding tot en taak van de CAG ten aanzien van de Hervormde Kerk dwong Van Dijk hen enerzijds tot het definiëren van hun bestaansrecht en anderzijds tot het formuleren van een kerkelijk besluit over de verhouding tot de Hervormde Kerk.

Jan van Dijk Melleszoon was een bijzondere, bevrogen man, die pas op latere leeftijd overging naar de afgescheiden kerk en daar via het artikel acht-traject predikant werd te Doetinchem.²⁴ Typerend voor zijn optreden en kerkelijke positie is dat hij in Doetinchem een school stichtte, waar jongeren werden voorbereid om theologie te gaan studeren. Niet in Kampen, maar in Utrecht om daarna als 'paard van Troje' predikant te worden in de Hervormde Kerk en middels inwendige zending het herstel van binnen uit te bewerkstelligen. Daarnaast reisde Van Dijk stad en land af om lezingen te houden en te preken in hervormde gemeenten. Zowel om geld in te zamelen voor zijn opleiding, als om het herstel van en de hereniging met de Hervormde Kerk te bevorderen. Met een beroep op het al genoemde omstreken besluit van de synode van 1863 dat predikanten niet zonder toestemming van de plaatselijke kerkenraad elders mogen preken tekenden diverse classes protest aan tegen Van Dijk. Dat deze zijn buitenkerkelijke optreden publiek onder de aandacht bracht bevorderde zijn positie niet bepaald.²⁵ In diverse brochures verdedigde hij zijn handelswijze vanuit zijn visie op de Afscheiding en haar positie ten opzichte van de Hervormde Kerk, en benadrukte dat de kerk tot eenheid geroepen is.

²² Keizer, *Eene bladzijde*, 85-90, aldaar 89. Vgl. ook W. Diemer, *De verhouding tusschen de Chr. Geref. Kerk en het Nederl. Herv. Kerkgenootschap, mede als eene beoordeeling van de afscheiding van ds. J. Brummelkamp te Tiel* (Kampen 1870).

²³ Vergelijk bijvoorbeeld zijn rede over de *Evangelische Alliantie*. A. Brummelkamp, *Evangelische Alliantie. Rede uitgesproken bij het overdragen van het rektorat aan de Theologische School der christelijke gereformeerde kerk, op 6 december 1873* ('s Gravenhage 1874).

²⁴ G.A. Wumkes schreef zijn biografie: *Leven en levenswerk van J. van Dijk Mzn. Stichter der Doetinchemse inrichtingen* (2^e verm. druk, z.p. 1948).

²⁵ J. van Dijk Mzn., *Twee toespraken over Jacobus 1: 25 en Jeremia 3: 31-23, gehouden de eerste in de Engelsche Presbyteriaansche kerk te Rotterdam, de tweede in de Hervormde Kerk te IJlst (Friesland)*. Uitgegeven ten voordeele der te Doetinchem opgerigte school en tot bevordering der inwendige zending in den achterhoek van Gelderland (Amsterdam 1865).